

HALLINTOVALIOKUNTA KUULEMINEN 13.4.2021, KUULEMISTILAISUUDESSA SUULLISESTI ESITETYT ASIAT

Opetus- ja kulttuuriministeriö

opetusneuvos Heli Nederström

opetusneuvos Tomi Halonen

Asia: O 12/2021 vp Selvitys oikeudesta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä

- Hallintovaliokunta on edellyttänyt opetus- ja kulttuuriministeriön antavan vuoden 2020 loppuun mennessä hallintovaliokunnalle selvityksen henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arvioinnista ja uhkaavan teon ilmoittamisesta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on 17.12.2020 toimittanut eduskunnan hallintovaliokunnalle kyseisen selvityksen. Ministeriön selvitys perustuu tehtyyn selvitykseen, jonka toteutuksesta vastasi Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Säännös, jonka vaikuttavuuden selvittämisestä on kyse, on kirjattu eri lakeihin seuraavasti: "Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoitavalla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos hän tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi."
- Selvityksessä kerättiin tietoa siitä:
 - o kuinka varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen, yliopistokoulutuksen, vapaan sivistystyön, taiteen perusopetuksen ja nuorisotyön toimijat ovat ilmoittaneet oma-aloitteisesti poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä,
 - o kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja kuinka niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta on parannettu, sekä
 - o millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt vuonna 2015 tapahtuneen alempana kuvatun lainsäädäntömuutoksen jälkeen.
- Laurean selvitys osoittaa, että lainsäädännön muutos koettiin pääsääntöisesti onnistuneena. Sen täytäntöönpanossa oli havaittavissa toimiala- ja kuntakohtaisia eroja.
- Poliisille tehtyjen ilmoitusten määrä on vuoden 2015 jälkeen jatkuvasti noussut. Vastaajat ymmärtävät erittäin hyvin sen, että salassapitovelvollisuus ei estä ilmoittamasta poliisille vakavasta huolta herättävästä käyttäytymisestä.
- Aineiston perusteella vaikuttaa myös siltä, että työyhteisöistä puututaan ja ilmoitetaan poliisille myös niissä tilanteissa, joissa epäillään lapseen tai nuoreen kohdistuvaa väkivaltaa perheissä. Ilmoituksia tästä aiheesta kertoo tehneen kolmasosa vastaajista.
- Ilmoitusten maakunnittainen jakauma kuvaa sitä, että perheväkivallan epäilytilanteessa ilmoitusalttiudessa voi olla alueellisia eroja.

- Laurean selvityksen mukaan kohderyhmällä oli niukasti tietoa siitä, miten poliisille luovutettuja tietoja on hyödynnetty. Toisaalta katsoisimme, että kouluilla ei ole automaattisesti aina oikeuttakaan saada tarkempia asian sisällöllisiä tietoja käsittelyn edetessä.
- Lainsäädännön muutos näyttäisi osittain vaikuttaneen siihen, että yhteydenottokynnys poliisiin on madaltunut ja yhteistyö poliisin ja eri toimijoiden kanssa syventynyt. Lainsäädännön muutos on vaikuttanut oppilaitosten, koulujen ja päiväkotien sekä korkeakoulujen toimintaohjeisiin, prosesseihin, oppilashuoltoon, turvallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämiseen sekä henkilöstön koulutukseen. Lisäksi muutos on lisännyt avointa keskustelua eri organisaatioiden välillä.
- Selvitys toi esille erilaisia hyväksi koettuja ja paikallisia toimintamalleja, joista olisi yhteisesti jaettuna hyötyä useammalle eri toimijalle. Selvityksen tuloksia voidaan jakaa ja kerättyä taustaineistoa hyödyntää jatkotutkimuksissa ja hyvien käytäntöjen jakamisessa.
- Haasteita tuottaa edelleen se, mikä koetaan velvollisuudeksi ja mikä oikeudeksi ilmoittaa. Myös salassapitoasiaan koettiin tarvittavan vielä selvennystä.
- Lainsäädännön toimeenpanoa on edistänyt opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutukset hyvinvointi- ja turvallisuusosaamiseen liittyen sekä aluehallintovirastojen opetus- ja kulttuuritoimen vastuualueilla perustetut kasvu- ja oppimisyhteisöjen turvallisuusverkostot. Toimeenpanoa edistävät myös korkeakoulujen keskinäiset turvallisuusverkostot, joissa jaetaan osaamista ja käytänteitä.

Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä laatinut ohjeet uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä koskevan ilmoitusoikeuden käytöstä.

- Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan lainsäädännön vaikuttavuuden parantamiseksi on tarpeen vahvistaa poliisin ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä, lisätä ja kehittää molemmin suuntaista avointa tiedonkulkua, lisätä ennakoivia toimia ja varmistaa nimettyjen henkilöiden käyttöönotto.

Lisäksi vastauksina edustajien kysymyksiin todettiin kuulemistilaisuudessa 13.4.2021 seuraavaa:

- Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä ohjeistanut www-sivullaan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä koskevan ilmoitusoikeuden käytöstä. Opetushallitus on sisällyttänyt muun muassa opetushallinnon luentoihin osuuden ohjeista.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuonna 2019 edellyttänyt Opetushallitusta ja Aluehallintovirastoja huomioimaan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä koskevan ilmoitusoikeuden opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksessa sekä Aluehallintovirastojen käynnistämässä oppimisyhteisöjen turvallisuusverkostoissa. Aluehallintovirastoja on keväällä 2021 edelleen pyydetty huomioimaan asia opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksessa.
- Korkeakoulut kuten myös muut koulutuksen järjestäjät vastaavat henkilöstönsä kouluttamisesta ja ne myös järjestävät tai hankkivat itse täydentävää koulutusta henkilöstölleen. Hyviä käytäntöjä jaetaan korkeakoulujen keskinäisissä turvallisuusverkostoissa sekä alueellisessa yhteistyössä.
- Laurean toteuttama selvitys osoittaa, että turvallisuuspoikkeamista ilmoittamisen prosessin sekä nimetyn yhteyshenkilön merkitys on tärkeä ilmoitusten tekemisen kannalta.